

Skrypty Becka

Agnieszka Kawałko
Hanna Witczak

Prawo cywilne

– część ogólna

6. wydanie

| C.H. BECK

SKRYPTY BECKA

Prawo cywilne - część ogólna

W sprzedaży:

Z. Radwański, A. Olejniczak

PRAWO CYWILNE – CZĘŚĆ OGÓLNA, wyd. 13

Podręczniki Prawnicze

A.K. Bieliński, M. Pannert

PRAWO CYWILNE – CZĘŚĆ OGÓLNA. PRAWO RZECZOWE, wyd. 4

Skrypty Becka

E. Gniewek (red.), P. Machnikowski (red.)

KODEKS CYWILNY, wyd. 8

Komentarze Kodeksowe

KODEKS CYWILNY, wyd. 44

Twoje Prawo

dr Agnieszka Kawalko
dr Hanna Witczak, prof. KUL
Katolicki Uniwersytet Lubelski
Jana Pawła II

Prawo cywilne – część ogólna

6. wydanie

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2017

Wydawca: *Wioletta Żelazowska*

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2017**

Wydawnictwo C.H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: TiM-Print, Warszawa
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-9929-4

ISBN e-book 978-83-255-9930-0

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	XI
Wykaz literatury	XV
Przedmowa	XVII
Rozdział I. Pojęcie i źródła prawa cywilnego	1
§ 1. Pojęcie prawa cywilnego	2
I. Prawo cywilne w znaczeniu przedmiotowym i podmiotowym	3
1. Prawo cywilne w znaczeniu przedmiotowym	3
2. Prawo cywilne w znaczeniu podmiotowym	4
II. Systematyka i zakres prawa cywilnego	4
1. Systematyka prawa cywilnego	4
2. Zakres prawa cywilnego	5
2.1. Prawo rodzinne	5
2.2. Prawo handlowe	6
2.3. Prawo spółdzielcze	7
2.4. Prawo rolne	7
2.5. Prawo pracy	7
III. Zasady prawa cywilnego.....	8
1. Pojęcie zasad prawa cywilnego	8
2. Zasada jedności prawa cywilnego.....	8
3. Zasada autonomii woli stron	8
4. Zasada ochrony osoby ludzkiej.....	9
5. Zasada ochrony dobrej wiary	9
6. Zasada dziedziczenia.....	10
7. Zasada odpowiedzialności za długi	10
8. Zasada odpowiedzialności za szkodę.....	11
§ 2. Źródła prawa cywilnego.....	12
I. Unifikacja i kodyfikacja prawa cywilnego	14
1. Unifikacja prawa cywilnego.....	14
2. Kodyfikacja prawa cywilnego.....	16
II. Reforma prawa cywilnego	18
1. Ustawa nowelizująca z 28.7.1990 r.	18
2. Ustawa nowelizująca z 14.2.2003 r.	20
III. Źródła obowiązującego prawa cywilnego	25

IV. Rodzaje norm i przepisów cywilnoprawnych	27
V. Zasady prawa międzyczasowego	29
Rozdział II. Stosunek cywilnoprawny	33
§ 3. Pojęcie i rodzaje stosunków cywilnoprawnych	34
I. Zdarzenia cywilnoprawne	34
II. Pojęcie stosunku cywilnoprawnego	35
III. Rodzaje stosunków cywilnoprawnych	36
§ 4. Podmioty i strony stosunków cywilnoprawnych	37
I. Pojęcie	37
II. Wielość podmiotów	37
1. Zobowiązania podzielne	38
2. Solidarność dłużników lub wierzycieli	38
3. Współwłasność w częściach ułamkowych	39
4. Współwłasność łączna	41
§ 5. Przedmiot stosunków cywilnoprawnych	42
I. Pojęcie	42
II. Rzeczy	42
1. Pojęcie rzeczy	42
2. Rodzaje rzeczy	44
2.1. Nieruchomości	44
2.2. Rzeczy ruchome	45
2.3. Inne rodzaje rzeczy	46
2.3.1. Rzeczy oznaczone co do gatunku i co do tożsamości	46
2.3.2. Rzeczy podzielne i niepodzielne	47
2.3.3. Rzeczy znajdujące się w obrocie (<i>res in commercio</i>) i wyjęte z obrotu (<i>res extra commercium</i>)	47
2.3.4. Rzeczy zużywalne i nieużywalne	48
2.3.5. Rzeczy pojedyncze i zbiorowe	48
2.3.6. Rzeczy istniejące i przyszłe	49
3. Część składowa	49
4. Przynależność	52
5. Pożytki	52
III. Przedsiębiorstwo	54
IV. Gospodarstwo rolne	56
V. Mienie i majątek	57
Rozdział III. Prawo podmiotowe	61
§ 6. Pojęcie „prawa podmiotowego”	62
§ 7. Normatywne postacie praw podmiotowych	62
I. Prawa podmiotowe bezpośrednie	62
II. Roszczenia	63
III. Uprawnienia kształtujące	63
IV. Zarzuty	63
§ 8. Rodzaje praw podmiotowych	64
I. Prawa bezwzględne i względne	64
II. Prawa majątkowe i niemajątkowe	65

III. Prawa zbywalne i niezbywalne	65
IV. Prawa akcesoryjne i prawa związane	66
V. Prawa podmiotowe tymczasowe	67
§ 9. Typy praw podmiotowych	67
§ 10. Nabycie i utrata prawa podmiotowego	67
I. Pierwotne i pochodne nabycie prawa podmiotowego	67
1. Nabycie pierwotne	68
2. Nabycie pochodne	68
2.1. Zasada <i>nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet</i>	68
2.2. Rodzaje nabycia pochodnego	69
II. Translatywne i konstytutywne nabycie prawa podmiotowego	70
1. Nabycie translatywne	70
2. Nabycie konstytutywne	70
III. Utrata i wygaśnięcie prawa podmiotowego	70
§ 11. Wykonywanie prawa podmiotowego	71
I. Zasady wykonywania praw podmiotowych	71
II. Nadużycie prawa podmiotowego	71
1. Pojęcie nadużycia prawa podmiotowego	71
2. Teoria zewnętrzna nadużycia prawa podmiotowego	72
3. Teoria wewnętrzna nadużycia prawa podmiotowego	72
III. Zasady rozstrzygnięcia kolizji praw podmiotowych	75
1. Pojęcie kolizji praw podmiotowych	75
2. Zasada pierwszeństwa	75
3. Zasada proporcjonalnej redukcji praw	76
4. Rozstrzygnięcie kolizji przez sąd	76
Rozdział IV. Podmioty prawa cywilnego	77
§ 12. Osoby fizyczne	77
I. Zdolność prawna	81
1. Pojęcie i zakres zdolności prawnej	81
2. Nabycie i utrata zdolności prawnej	81
2.1. Urodzenie jako przesłanka nabycia zdolności prawnej	81
2.2. Sytuacja prawna dziecka poczętego	82
2.3. Utrata zdolności prawnej	82
2.3.1. Śmierć osoby fizycznej	82
2.3.2. Uznanie za zmarłego	83
2.3.2.1. Przesłanki uznania za zmarłego	83
2.3.2.2. Tryb orzekania o uznaniu za zmarłego	84
2.3.2.3. Skutki uznania za zmarłego	85
2.3.3. Sądowe stwierdzenie zgonu	86
II. Zdolność do czynności prawnych	87
1. Pojęcie i zakres zdolności do czynności prawnych	87
1.1. Pojęcie zdolności do czynności prawnych	87
1.2. Wiek	87
1.3. Ubezwłasnowolnienie	88
1.3.1. Rodzaje i przesłanki ubezwłasnowolnienia	88

1.3.2. Tryb orzekania o ubezwłasnowolnieniu	90
1.3.3. Skutki orzeczenia o ubezwłasnowolnieniu	93
1.3.4. Uchylenie lub zmiana ubezwłasnowolnienia	94
2. Brak zdolności do czynności prawnych	95
3. Ograniczona zdolność do czynności prawnych	96
4. Pełna zdolność do czynności prawnych	99
§ 13. Osoby prawne	102
I. Pojęcie osoby prawnej	103
II. Powstawanie i zasady funkcjonowania osób prawnych	105
1. Powstawanie osób prawnych	105
2. Zasady funkcjonowania osób prawnych	107
2.1. Nazwa i firma	107
2.2. Teoria organów	110
III. Rodzaje osób prawnych	113
1. Korporacyjne i fundacyjne (zakładowe) osoby prawne	113
2. Gospodarcze i niegospodarcze osoby prawne	114
3. Państwowe i samorządowe osoby prawne	114
4. Kościelne osoby prawne	119
IV. Utrata osobowości prawnej	119
§ 14. Jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej	120
§ 15. Dobra osobiste	123
I. Pojęcie i rodzaje dóbr osobistych	125
1. Pojęcie dóbr osobistych	125
2. Rodzaje dóbr osobistych	126
II. Przesłanki ochrony dóbr osobistych	132
III. Środki ochrony dóbr osobistych	135
1. Roszczenie o zaniechanie naruszeń	136
2. Roszczenie o usunięcie skutków naruszenia	136
3. Roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne lub zapłatę na cel społeczny	137
4. Roszczenie odszkodowawcze	139
Rozdział V. Czynności prawne	141
§ 16. Oświadczenie woli	142
I. Czynność prawna a oświadczenie woli	142
II. Składanie oświadczeń woli	143
III. Sposoby zawierania umów	148
1. Oferta i jej przyjęcie	149
2. Aukcja i przetarg	151
3. Negocjacje	154
IV. Wykładnia oświadczeń woli	155
§ 17. Rodzaje czynności prawnych	157
I. Czynności jednostronne, dwustronne i uchwały	158
II. Czynności <i>inter vivos</i> i <i>mortis causa</i>	159
III. Czynności konsensualne i realne	159
IV. Czynności zobowiązujące, rozporządzające i o podwójnym skutku	160
V. Czynności przysparzające	162

1. Pojęcie czynności przysparzających	162
2. Czynności kauzalne i abstrakcyjne	163
VI. Czynności odpłatne i nieodpłatne	164
VII. Czynności prawne upoważniające	165
§ 18. Treść czynności prawnej	165
I. Zakres swobody kształtowania treści czynności prawnych	165
II. Elementy treści czynności prawnych	168
1. <i>Essentialia negotii</i>	169
2. <i>Naturalia negotii</i>	169
3. <i>Accidentalia negotii</i>	169
3.1. Warunek	170
3.2. Termin	173
§ 19. Forma czynności prawnych	175
I. Rodzaje form czynności prawnych	176
1. Zwyczajna forma pisemna	176
2. Forma dokumentowa	179
3. Forma elektroniczna	179
4. Inne formy szczególne	179
II. Skutki niezachowania zastrzeżonej formy	182
1. Forma <i>ad solemnitatem</i>	182
2. Forma <i>ad probationem</i>	183
3. Forma <i>ad eventum</i>	184
III. Forma następczych czynności prawnych	185
1. Uzupełnienie lub zmiana umowy	185
2. Rozwiązanie, odstąpienie lub wypowiedzenie umowy	185
§ 20. Wady oświadczenia woli	185
I. Brak świadomości lub swobody w powzięciu decyzji i wyrażeniu woli	186
II. Pozorność	189
III. Błąd	192
IV. Groźba	198
§ 21. Sanckje wadliwych czynności prawnych	199
I. Nieważność bezwzględna	200
II. Nieważność względna	202
III. Bezskuteczność zawieszona	203
IV. Bezskuteczność względna	203
Rozdział VI. Przedstawicielstwo	213
§ 22. Pojęcie przedstawicielstwa	214
§ 23. Rodzaje przedstawicielstwa	215
I. Przedstawicielstwo ustawowe	215
II. Pełnomocnictwo	216
1. Udzielenie pełnomocnictwa	216
2. Rodzaje pełnomocnictwa	220
3. <i>Falsus procurator</i>	220
4. Odwołanie i wygaśnięcie pełnomocnictwa	221
III. Prokura	223

1. Pojęcie i rodzaje prokury	223
2. Odwołanie i wygaśnięcie prokury	225
Rozdział VII. Przedawnienie i terminy zawite	229
§ 24. Przedmiot przedawnienia	231
§ 25. Terminy przedawnienia	231
§ 26. Bieg terminu przedawnienia	233
I. Początek i zakończenie biegu terminu przedawnienia	233
II. Zawieszenie biegu terminu przedawnienia	234
III. Przerwanie biegu terminu przedawnienia	235
§ 27. Skutki upływu terminu przedawnienia	238
§ 28. Terminy zawite	240
Indeks rzeczowy	243

WYKAZ SKRÓTÓW

Biul. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
GospNierU	ustawa z 21.8.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 2147 ze zm.)
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
FundU	ustawa z 6.4.1984 r. o fundacjach (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 40)
KC	Kodeks cywilny
KH	Kodeks handlowy
KK	Kodeks karny
KP	Kodeks pracy
KPC	Kodeks postępowania cywilnego
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
KRO	Kodeks rodzinny i opiekuńczy
KrRejSU	ustawa z 20.8.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 700 ze zm.)
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
KSH	Kodeks spółek handlowych
KWU	ustawa z 6.7.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 1007 ze zm.)
KZ	Kodeks zobowiązań
MoP	Monitor Prawniczy
MoPod	Monitor Podatkowy
nast.	następny (-a, -e)
niepubl.	niepublikowany (-a, -e)
NP	Nowe Prawo
NPN	Nowy Przegląd Notarialny
NSA	Naczelný Sąd Administracyjny
OchrLokU	ustawa z 21.6.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1610 ze zm.)
orz.	orzeczenie
OSA	Orzecznictwo Sądów Administracyjnych
OSAB	Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Białymstoku

OSNAPiUS	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNCK	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Karna
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego Seria A
Pal.	Palestra
PB	Prawo Bankowe
PES	Problemy Egzekucji Sądowej
PG	Prawo Gospodarcze
PiP	Państwo i Prawo
PiZS	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PL	Przegląd Legislacyjny
PN	Przegląd Notarialny
POSAG	Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
post.	postanowienie
PP	Prawo Pracy
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPiA	Przegląd Prawa i Administracji
PrASC	ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 2064 ze zm.)
PrCzek	ustawa z 28.4.1936 r. – Prawo czekowe (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 462)
PrNot	ustawa z 14.2.1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1796 ze zm.)
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PrPrywM	ustawa z 4.2.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 1792)
Pr. Spół.	Prawo Spółek
PrSpółdz	ustawa z 16.9.1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 21 ze zm.)
PrStow	ustawa z 7.4.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 210)
PrWeksl	ustawa z 28.4.1936 r. – Prawo wekslowe (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 160)
PrWod	ustawa z 18.7.2001 r. – Prawo wodne (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 1121 ze zm.)
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PWKC	ustawa z 23.4.1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.)
R. Pr.	Radca Prawny
Rej.	Rejent

RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SA	Sąd Apelacyjny
SamGminU	ustawa z 8.3.1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.)
SC	Studia Cywilistyczne
SN	Sąd Najwyższy
SP	Studia Prawnicze
SP-E	Studia Prawno-Ekonomiczne
ST	Samorząd Terytorialny
Studia Pr. Pryw.	Studia Prawa Prywatnego
TK	Trybunał Konstytucyjny
TPP	Transformacje Prawa Prywatnego
uchw.	uchwała
uchw. SN (7)	uchwała Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów
WłLokU	ustawa z 24.6.1994 r. o własności lokali (tekst jedn. Dz.U. z 2000 r. Nr 80, poz. 903 ze zm.)
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny
wyr.	wyrok
ZastRejU	ustawa z 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 1892 ze zm.)
Zb. Ust.	Zbiór ustaw i rozporządzeń
zd.	zdanie
ze zm.	ze zmianami
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

WYKAZ LITERATURY

- S. Dmowski, S. Rudnicki*, Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna, Warszawa 2013
- E. Gniewek, P. Machnikowski*, Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2014
- Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz, t. I, red. *A. Kidyba*, Warszawa 2009
- Kodeks cywilny. Komentarz, t. I, red. *K. Pietrzykowski*, Warszawa 1997
- Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1–449¹¹, t. I, red. *K. Pietrzykowski*, Warszawa 2013
- Kodeks cywilny. Komentarz, red. *M. Gutowski*, Warszawa 2016
- Kodeks cywilny. Komentarz, red. *E. Gniewek, P. Machnikowski*, Warszawa 2016
- Kodeks cywilny. Komentarz, red. *K. Osajda*, t. I. Komentarz. Część ogólna. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99), Warszawa 2017
- Kodeks cywilny. Komentarz, red. *K. Pietrzykowski*, Warszawa 2015
- E. Łętowska*, Podstawy prawa cywilnego, Warszawa 1994
- J. Mojak, J. Widło*, Polskie prawo kontraktowe. Zarys wykładu, Warszawa 2005
- Z. Radwański*, Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2009
- E. Skowrońska-Bocian*, Prawo cywilne. Część ogólna. Zarys wykładu, Warszawa 2005
- A. Stelmachowski*, Zarys teorii prawa cywilnego, Warszawa 1998
- System Prawa Cywilnego, t. I, red. *S. Grzybowski*, Wrocław 1985
- System Prawa Prywatnego, t. 1, Prawo cywilne – część ogólna, red. *M. Saffan*, Warszawa 2012
- System Prawa Prywatnego, t. 2, Prawo cywilne – część ogólna, red. *Z. Radwański*, Warszawa 2008
- A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk*, Prawo cywilne. Zarys części ogólnej, Warszawa 2003

PRZEDMOWA

Kolejne, szóste wydanie niniejszego opracowania, tak jak poprzednie, zostało opracowane przede wszystkim z myślą o studentach wydziałów prawa i administracji. Zamierzeniem było przedstawienie trudnej materii prawa cywilnego w jak najbardziej przystępnej i zwartej formie. Autorki mają świadomość, że niniejsze opracowanie może stanowić jedynie pomoc w nauce prawa cywilnego, gdzie niezbędne jest studiowanie podręczników i komentarzy należących do klasyki polskiej cywilistyki. Każdy z rozdziałów niniejszego skryptu został dodatkowo poprzedzony wykazem literatury przedmiotu, umożliwiającej pogłębienie wiedzy na temat poszczególnych instytucji prawa cywilnego. W celu nabycia praktycznej umiejętności w zakresie rozwiązywania problemów prawnych i sprawdzania wiedzy studentów, w końcowej części poszczególnych rozdziałów zamieszczone zostały kazusy, do wykorzystania w trakcie ćwiczeń z prawa cywilnego lub samodzielnej pracy studentów. Kazusy nie zawierają rozwiązań, odpowiedzi zawarte są w tekście omawiającym poszczególne instytucje prawa cywilnego.

Oddawane do rąk Czytelników opracowanie stanowi uzupełnioną, o najnowsze orzecznictwo sądów polskich i literaturę przedmiotu, wersję poprzedniego wydania skryptu. Uwzględniono w nim również dokonane w ostatnim czasie nowelizacje przepisów prawa cywilnego, w szczególności w zakresie formy czynności prawnych.

Autorki

Lublin–Warszawa, sierpień 2017 r.

ROZDZIAŁ I

POJĘCIE I ŹRÓDŁA PRAWA CYWILNEGO

Literatura: *M. Bieniak*, Anatomia woli stron w projekcie księgi pierwszej Kodeksu cywilnego – uwagi na tle art. 98 projektu, Pal. 2010, Nr 9–10; *G. Bieniek*, W sprawie podmiotowych praw rzeczowych w nowym kodeksie cywilnym, Rej. 2008, Nr 2; *tenże*, Notarialne poświadczenie dziedziczenia, Rej. 2008, Nr 9; *T. Bukowski*, Klauzule generalne w kodeksie cywilnym. O konieczności stworzenia katalogu zasad współzycia społecznego, MoP 2008, Nr 24; *J. Ciszewski*, Ustawowe i umowne ograniczenia odpowiedzialności osobistej, GSP 2003, t. X; *W. Czachórski*, Przebieg prac nad kodyfikacją prawa cywilnego PRL, SP 1970, t. XXVI–XXVII; *tenże*, Perspektywy reformy prawa cywilnego, PiP 1995, z. 1; *T. Czech*, Zasady współzycia społecznego a odpowiedzialność deliktowa, PiP 2008, z. 12; *W. Dajczak*, Zasady współzycia społecznego czy dobra wiara?, Rej. 2001, Nr 1; *A. Doliwa*, Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2010; *K. Doliwa*, Dobra wiara jako wyrażenie języka prawnego, MoP 2008, Nr 6; *J. Frąckowiak*, Instytucje prawa handlowego w kodeksie cywilnym, Rej. 2003, Nr 6; *J. Gajda*, Pojęcie dobrej wiary w przepisach kodeksu cywilnego, SP 1997, Nr 2; *E. Gniewek*, O prawie własności – w kontekście prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, Rej. 2008, Nr 2; *tenże*, Współczesny model hipoteki – zasadnicze zręby konstrukcji, MoP 2011, Nr 4; *J. Gołaczyński*, Propozycje zmian formy czynności prawnych w nowym kodeksie cywilnym, Rej. 2008, Nr 2; *S. Grodziski*, Prace nad kodyfikacją i unifikacją polskiego prawa prywatnego (1919–1947), KPP 1992, z. 1–4; *S. Grzybowski*, Struktura i treść przepisów prawa cywilnego odsyłających do zasad współzycia społecznego, SC 1965, t. VI; *J. Jacyszyn*, Prace nad optymalną wizją Kodeksu cywilnego „Zielona Księga”, Rej. 2007, Nr 2; *B. Janiszewska*, O potrzebie zmiany klauzuli zasad współzycia społecznego (głos w dyskusji), PUG 2003, Nr 4; *taż*, Klauzula generalna dobrych obyczajów w znowelizowanych przepisach kodeksu cywilnego, PPH 2003, Nr 10; *G. Jędrejek*, Polski kodeks zobowiązań z 1933 roku. Powstanie, źródła, znaczenie dla europejskiego prawa obligacyjnego, Roczniki Nauk Prawnych KUL 2001, t. 11, z. 1; *T. Knypl, K. Trzczyński*, Znaczenie zwyczajów i dobrych obyczajów w prawie cywilnym i handlowym, PPH 1997, Nr 8; *M. Lemkowski*, Materialna ochrona konsumenta, RPEiS 2002, z. 3; *L. Leszczyński*, Właściwości posługiwania się klauzulami generalnymi w prawie prywatnym. Perspektywa zmiany trendu, KPP 1995, z. 3; *P. Machnikowski*, Wybrane problemy regulacji czynności prawnych w nowym kodeksie cywilnym, Rej. 2008, Nr 2; *A. Mączyński*, Bezpośrednie stosowanie Konstytucji przez sądy, PiP 2000, z. 5; *A. Mokrysz-Olszyńska*, Dobre obyczaje w działalności gospodarczej, KPP 2004, z. 1; *J. Nowacki*, Analogia legis, Warszawa 1966; *J. Okolski*, Koncepcja prawa handlowego w świetle zmian w prawie cywilnym, PPH 1997, Nr 10; *M. Olechowski*, Odesłania ustawowe do zwyczaju (uwagi porządkujące), PiP 2002, z. 7; *M. Pazdan*, Kodeks spółek handlowych a kodeks cywilny, PiP 2001, z. 2; *tenże*, Kształtowanie

